

Vilde Nes

Byantikvarens rolle i forvaltningen

Hvilke faktorer skaper forskjeller fra byantikvar til byantikvar og hva har dette å si for deres rolle i dagens forvaltning

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Jon Olav Hove

Mai 2021

Vilde Nes

Byantikvarens rolle i forvaltningen

Hvilke faktorer skaper forskjeller fra byantikvar til byantikvar og hva har dette å si for deres rolle i dagens forvaltning

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning
Veileder: Jon Olav Hove
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Forord

Denne oppgaven markerer slutten på mine tre år innen studiet kulturminneforvaltning. I tilknyttingen bacheloroppgaven hadde jeg en fire ukers praksisperiode med byantikvaren i Trondheim. Dette ga meg et innblikk i den kommunale forvaltningen og byantikvarens rolle opp mot dette. Ikke minst fikk jeg et innblikk i alle oppgavene de har, samt alle de forskjellige måtene man kan løse dem på. Dette fikk meg til å undres om det er store forskjeller mellom byantikvarene og hvilke faktorer det er som kan skape disse forskjellene. Noe som videre ble inspirasjonen for temaet og problemstillingen jeg tar for meg i denne oppgaven.

Jeg må takke min veileder Jon Olav Hove, for hans veiledning som har hjulpet meg på riktig spor i når jeg har stått fast, hans gode innsikt og motiverende kommentarer. Jeg må også takke Byantikvaren i Trondheim for at jeg fikk være der i hospiteringsperioden min, for innsikten dere har gitt meg og for at dere tok dere tid til å svare på mine intervju spørsmål. Det rettes også en stor takk videre til byantikvaren i Stavanger og Røros som også tok seg tid til å svare på mine intervju spørsmål. Disse svarene har gitt meg stor innsikt, men også blitt med på å forme mye av innholdet i oppgaven min.

Til slutt vil jeg takke venner og familie som har vært der som gode samtalepartnere, men også som et motiverende element når jeg har stått fast.

Innholdsfortegnelse

Forord	I
Del 1 Innledning	1
Hospitering	1
Tema og problemstilling.....	2
Metode	3
Struktur	5
Del 2 Kulturminner og forvaltning	6
Bygninger og anlegg som kulturminner	6
Sentrale forvaltningsorganer.....	7
Utfordringer i forvaltningen	8
Kommunen og Byantikvaren.....	10
Del 3 Hvilke faktorer skaper forskjeller fra byantikvar til byantikvar	11
Byen.....	11
Organiseringen.....	14
Størrelsen	15
Oppgavene	17
Del 4 Konklusjon	20
Litteratur	21
Offentlig publikasjon	21
Nettsider.....	22
Andre kilder	24

Del 1 Innledning

«Bygninger og anlegg er en stor og viktig del av vår kulturarv. De preger landskap og tettsteder og er forskjellige fra landsdel til landsdel. Det enkelte hus forteller om materialer, håndverk og byggeskikker som er blitt brukt gjennom tidene.»¹

Sitatet ovenfor fra boken *Kulturminnevern* av tidligere riksantikvar Jørn Holme, viser hvor sentrale bygg og anlegg er som kulturminner, og hvorfor det er viktig at vi tar vare på de kulturminneverdiene de besitter. På en annen side er det ikke alltid like enkelt å ta vare på disse kulturminneverdiene. Spesielt med en større grad av utfordringer som går på manglende kunnskap, en konstant samfunnsutvikling og klimaendringer. I denne sammenhengen spiller vernemyndighetene en viktig rolle i forvaltingsprosessen. Innen kulturminneforvaltningen står den lokale forvaltningen sentralt og kommunen spiller en viktig rolle. Opp mot den kommunale forvaltningen blir byantikvaren en av de aktuelle aktørene. I hospiteringsperioden min har jeg vært praktikant ved byantikvaren i Trondheim. Gjennom denne perioden har jeg fått en innsikt i deres arbeidshverdag og overordnede arbeidsoppgaver, noe som har inspirert meg til å velge teamet *Byantikvarens rolle i forvaltningen* i denne oppgaven.

Hospitering

I tilknytning min bachelor har jeg tilbragt fire uker hos byantikvaren i Trondheim. Gjennom praksisperioden har jeg fått et innblikk i deres arbeidshverdag og sentrale oppgaver. En del av arbeidet jeg fikk være med på var saksmøtene som de har flere ganger i uken. Gjennom saksmøtene fikk jeg et innblikk i variasjonen av henvendelser, saker og spørsmål de får, alt fra private huseiere til store bedrifter. Selv om mange saker de får kan ha likhetstrekk, er det likevel mange faktorer som må vurderes og som skiller dem fra hverandre. Faktorer som kan bli viktige er hvilken type hus er det snakk om og hvilken antikvarisk verdi det har, samt hvor det er plassert og hvor stor innvirkning tiltaket har. Dette fikk meg også til å innse at de ansatte som jobber på byantikvaren, må sitte med en stor tverrfaglig kompetanse. Denne tverrfaglige kompetansen kan blant annet inkludere arkitektur eller historie. Med dette har byantikvaren i Trondheim en fordel fordi den er relativt stor, og kan inkludere en samling av ansatte som har kunnskap innen felt som kunsthistorie, arkitektur og historie.

¹ Holme 2005: 62

Mange av sakene byantikvaren får kan raskt besvares, samtidig er det noen som krever en grundigere vurdering og derfor tar mer tid. Mye av arbeidet på den aktuelle saken kan vurderes fra kontoret og digitale kartverktøy som Google Maps eller Aktsomhetskartet, har vist seg å være et nyttig for å finne frem til den aktuelle bygningen. Mange av forholdene rundt huset kan sees, samt at man kan få et innblikk i fjernvirkningen av aktuelle tiltak uten å måtte reise dit. Dette har vist seg relevant i disse koronatider hvor byantikvaren ikke har like mange befaringer som før. Digitale kartverktøy åpner for mange muligheter, men for å få en best mulig innsikt er det i en del tilfeller nødvendig med en fysisk befarings.

I denne sammenheng har jeg fått være med på noen befaringer og fått sett hvordan byantikvaren går frem. Gjennom befaringsene har jeg sett bygninger fra ulike tidsepoker og form for bruk. Det har vært både bygninger som har faste beboende og derfor er i en relativt bra stand. På den andre siden har det også vært bygninger som har stått ubrukt i årevis, noe som har påvirket tilstanden dens betydelig. Aktuelle spørsmål som har dukket opp er utbygging eller restaurering. Byantikvaren får da en relevant rolle i å rådgi hva som kan gjøres, hva som burde gjøres og om tiltaket er aktuelt.

En annen viktig del jeg har tatt part i hos byantikvaren er Aktsomhetskartet deres, hvor alle gater og bygninger i Trondheim har blitt kartlagt. På kartet kan man se hvilke bygninger som har antikvarisk verdi, relevant informasjon om det, hensynssoner og reguleringsplaner. Dette gjør det enkelt for en eier å se om huset deres har antikvarisk verdi, men også for byantikvaren å sjekke opp aktuelle hus de får forespørsler om. Jeg har da fått en innføring i dette kartet og hvordan jeg bruker det, samt en innføring i QGIS. Dette er digitalt kartverktøy som er knyttet opp til Aktsomhetskartet, og hvor man legger inn informasjon om alle bygningene på kartet. Dette er noe som jeg har tatt del i gjennom hospiteringen min, og lagt inn informasjon på bygninger som ikke hadde noe fra før. Gjennom min hospitering har jeg i stor grad blitt interessert i byantikvarens arbeidsoppgaver og om det finnes markante forskjeller mellom byantikvarene, samt hvilke faktorer som kan skape disse ulikhetene.

Tema og problemstilling

Gjennom studiet mitt i kulturminneforvaltning har jeg fått en innsikt i verdiene kulturarven vår representerer og hvorfor det er viktig at vi tar vare på den. Med dette har jeg blitt mer klar over spørsmålet om hvem som skal forvalte kulturarven og hvordan. Byantikvaren representerer et sentralt ledd i den kommunale forvaltningen, og spiller en viktig rolle i

forvaltningen av kulturminner og kulturmiljøer. Samtidige er det bare et fåtall byantikvarer opp mot de mange kommunene vi har i Norge. Ved min tid hos byantikvaren i Trondheim fikk jeg et innblikk i deres forvaltningsrolle og oppgaver. Jeg ble fort klar over hvor mange forskjellige arbeidsoppgaver byantikvaren har, og ikke minst hvor mange forskjellige måter man kan løse dem på. Dette fikk meg til å undres om det er store forskjeller fra byantikvar til byantikvar, ikke bare innen oppgavene deres, men i en helhet. Samtidig som hvilke faktorer det er som kan skape disse forskjellene. Min tid hos byantikvaren har inspirert meg til å ta for meg temaet *Byantikvarens rolle i forvaltningen* og Problemstillingen jeg har valgt er: Hvilke faktorer skaper forskjeller fra byantikvar til byantikvar og hva har dette å si for deres rolle i dagens forvaltning?

I denne oppgaven vil jeg ta for meg byantikvarens rolle i forvaltningen og se på hvilke faktorer som kan skape forskjeller fra byantikvar til byantikvar. I del 2 vil jeg legge et grunnlag for verdien av en vernemyndighet. For å gjøre dette tar jeg for meg hva kulturminner er, hvilke verdier de representerer og hvilke utfordringer de står ovenfor. For å avgrense dette, men også knytte det til byantikvaren, ser jeg sentrale kulturminnefaglige begreper og utfordringer opp mot bygninger og anlegg. Dette er grunnet at det er kulturminnene byantikvaren i størst grad håndterer, og blir med på å legge vekt på byantikvarens oppgaver som vil bli tatt opp senere. Deretter tar jeg kort for meg de mest sentrale forvaltningsorganene, dette er for å få en overordnet forståelse ovenfor kulturminneforvaltningen i Norge. Samt for å sette byantikvaren inn i en helhet og vise til hva andre ledd i forvaltningen de må forholde seg til. I del 3 skal jeg ta for meg hvilke faktorer som skaper ulikheter fra byantikvar til byantikvar, for å begrense dette har jeg tatt for meg byantikvaren i Trondheim, Røros og Stavanger. For å konkretisere har jeg plukket ut de fire faktorene jeg ser på som sentrale: Byen, organiseringen, størrelsen og oppgavene. Ut ifra eksisterende litteratur og intervjuer, skal jeg gå i dybden for å se i hvilken grad faktorene skaper forskjeller mellom byantikvarene.

Metode

For å ta for meg tema og problemstilling har jeg brukt relevant faglitteratur som belyste forvaltningen i Norge, bygningsvern, sentrale kulturminnefaglige begreper, problematikken i forvaltningen, kulturminnebildet til Trondheim, Stavanger og Røros, samt opprettelsen for byantikvarene i de nevnte byene. Jeg tok også i bruk andre kilder som kunne besvare denne tematikken som Stortingsmelding 16 – Nye mål i kulturmiljøpolitikken, Riksantikvarens

sider, kommunesidene til Trondheim, Stavanger og Røros, samt de nyeste kulturminneplanene til de nevnte kommunene.

Tross denne innhentede litteraturen manglet jeg fortsatt mer inngående informasjon som omhandlet de utvalgte byantikvarenes opprettelse, arbeidsoppgaver og problemstillinger. Det ble derfor relevant å innhente denne informasjonen ved å intervju byantikvarene i Trondheim, Stavanger og Røros. I stor grad har jeg brukt en kvalitativ metode når det kommer til intervjuformat og utvalg av intervjupersoner. Avgjørende for mitt metodevalg var punktene dybde, helhet, det særegne og forståelse. Ved dette kan jeg ta for meg et få antall intervjuobjekter og gå mer i dybden, samtidig som jeg kan få frem en helhet og det som er spesielt eller avvikende når det kommer til temaene jeg vil ha svar på.²

Når det kommer til valget av intervjupersoner tok jeg for meg et strategisk utvalg ved at jeg valgte de personene jeg tenkte kunne besvare temaene jeg ville ha innsikt i.³ Det finnes 13 byantikvarer og alle er derfor kvalifiserte til å besvare temaene jeg vil ha innsikt i. Samtidig er det for mange intervjuobjekter å ta for seg, derfor måtte jeg ta et utvalg av disse. Jeg valgte byantikvarer av forskjellige størrelser, for å nærmere kunne se på denne faktoren. Samtidig måtte det være nok informasjon tilgjengelig som jeg kunne bruke til å bygge på intervjuene, det siste kravet jeg satte var at de hadde en interessant bakgrunn som kan hjelpe meg å belyse faktorene jeg vil ta for meg.

Jeg valgte meg ut fem byantikvarer, Trondheim, hvor jeg var på hospitering, Levanger, Røros, Bergen og Stavanger. Jeg kontaktet flere enn jeg trengte, grunnet at det mest sannsynlig ikke var alle som kom til å svare. De som svarte var Trondheim, Stavanger og Røros, derimot fikk jeg ikke noe svar fra Bergen og Levanger. Selv om jeg satte krav for valget av byantikvarer, er valgene preget av subjektivitet. Blant annet i den grad at jeg valgte byantikvaren hvor jeg har vært gjennom hospiteringsperioden min, samt hvem jeg mente ville være interessant å ta for meg. I den grad kan det være at det var andre byantikvarer som hadde passet bedre.

Jeg valgte å ta for meg et spørreskjema via e-post, en stor grunn for dette var at de fleste byantikvarene var for langt unna til at jeg fysisk kunne møte dem. Samtidig har jeg fått erfare hvor travle de er, intervjuet gjennom e-post gjorde dermed at de kunne ta seg til tid til å svare

² Dalland 2020:54-55

³ Dalland 2020: 59-60

når det passet dem. Ved denne formen for intervju ble det en distanse mellom meg og intervjupersonene og man fikk heller inn elementer fra den kvantitative metoden.⁴ Svarene gav en god innsikt for opprettelsen og behovet for en byantikvar i de respektive kommunene. Samt at i noen av svarene fikk jeg tips til videre litteratur som kunne grundigere svare på noen av spørsmålene. Jeg fikk en dypere innsikt i hva de individuelle byantikvarene står ovenfor og hvordan de retter seg etter dette. Intervjuene gav også en innsikt i forhold knyttet til deres arbeidsoppgaver som jeg ikke hadde tenkt på.

Det var en byantikvar som ville ta telefonintervju i stedet, da ble det til at jeg skrev ned svarene. Når jeg noterte svarene er det mulig at jeg har misforstått eller mistet deler av helheten, noe som kan minske svarenes pålitelighet. På den andre siden fokuserte jeg på å notere ned hovedpunktene som ble nevnt for å unngå at jeg skulle gjøre dette. Man kan også se svakheter med spørreskjemaet, blant annet hadde jeg ganske åpne svar. Ved åpne svar er det enklere at de blir tolket forskjellig. Videre kan man se svakheter i hvordan byantikvarene har valgt å svare. Hvis bare en person har svart på intervjuet kan det være preget av subjektivitet, blant annet i hva de vektlegger eller ser på som viktig. Intervjuene hadde også forskjellige grader av hvor inngående svarene var, eller hvordan de hadde tolket noen av svarene. På en annen siden kan måten byantikvarene har svart si meg noe om hva temaer de vektlegger og hvordan de stiller seg ovenfor dem.

Struktur

Etter innledningsdelen vil oppgaven i del 2 ta for seg hva kulturminner er, og hvilke kulturminneverdier man kan knytte til dem. For så å gå inn på sentrale problemstillinger man møter i forvaltningen og hvor de sentrale forvaltningsleddene kommer inn. Til slutt går den over på den kommunale forvaltningen og byantikvaren. Del 3 kommer til å for seg faktorene som kan skape forskjeller mellom byantikvarene. Hvor byantikvaren i Trondheim, Stavanger og Røros blir sett opp mot de fire faktorene: Byen, organisering, størrelse og oppgaver. I del 4 kommer konklusjonen og tar for seg innsikten jeg har fått ved å se på hvordan de fire faktorene skaper forskjeller mellom byantikvarene.

⁴ Dalland 2020: 55

Del 2 Kulturminner og forvaltning

Bygninger og anlegg som kulturminner

Kulturminner, kulturarv og kulturmiljø er sentrale begreper innen kulturminneforvaltningen. Kulturminner er menneskelige spor i våre fysiske omgivelser som viser til de virksomhetene vi har etterlatt oss. Eksempler på kulturminner kan være bygg, båter, gravhauger eller helleristninger. Kulturmiljø derimot viser til kulturminner som sammen inngår i en større kontekst, dette kan blant annet være et byområde, industriområde eller en setergrend. Kulturarv på den andre siden knytter begrepene ovenfor sammen, og blir brukt som en samlebetegnelse som går på all immateriell og materiell kulturarv.⁵ Disse sentrale begrepene kan også knyttes til bygninger og anlegg.

Bygninger og anlegg finnes i alle deler av landet, fra bygd til by preger de landskapet, de representerer sentrale elementer i vår kulturarv og kan fortelle om byggeskikker, håndverk og materialer som har blitt brukt gjennom årenes løp.⁶ Anlegg innen kulturmiljøforvaltningen er et todelt begrep som på den ene siden viser til bygninger som deler et felles areal, for eksempel et byanlegg eller gårdsanlegg. På den andre siden viser det til byggverk og konstruksjoner som ikke inkluderer byggverk som en bro, vei eller grøntanlegg.⁷ Begrepene kulturarv og kulturminne går hånd i hånd, og ved at bygninger og anlegg kan blir sett på som kulturarv er de også kulturminner. Kulturminner kan inngå i en større sammenheng og kan derfor også være del av et kulturmiljø. Bygninger og anlegg kan derfor være både kulturminner, kulturarv og kulturmiljø.

I denne sammenheng er verneverdig et sentralt begrep, for at et kulturminne skal være verneverdig må det gå igjennom en kulturhistorisk vurdering og bli fastslått som verneverdig.⁸ Med tanke på definisjonen kulturminne blir ikke alle spor etter menneskelig virksomhet vi har etterlatt oss, sett på som kulturminner. En viktig underliggende faktor i tillegg til dette er verdiene noe besitter, på grunn av dette kan det bli sett på som viktig å verne. Verneverdige kulturminner kan ha lokal, regional eller nasjonal verdi. Det er verneverdige kulturminner med en nasjonal verdi som blir sett på som viktigst, og i størst grad blir fredet etter Kulturminneloven. Innen forvaltningen er den strengeste formen for vern fredning. Den

⁵ Riksantikvaren 2020

⁶ Holme 2005: 62

⁷ Riksantikvaren 2020

⁸ Riksantikvaren 2020

innebærer et vern som er juridisk knyttet til Kulturminneloven og eventuelle tiltak må gå gjennom myndighetene.⁹

Samlebetegnelsen for verdiene kulturminnene besitter er kulturminneverdier, verdier som står sentralt er bruksverdier, kunnskapsverdier og opplevelsesverdier.¹⁰ Bruksverdier kan knyttes til bruken av kulturminnet og gjennom denne bruken kan man blant annet skape en kulturell, sosial eller økonomisk verdiskaping.¹¹ Kunnskapsverdier er verdier knyttet til et kulturminne som en kunnskapskilde som kan si noe om fortiden og vår forståelse av den.¹² Den siste verdien er opplevelsesverdier som gir et grunnlag for en gruppe eller den enkeltes opplevelse av kulturminnet. Opplevelsen av kulturminnet kan blant annet knyttes til identitetsverdi, symbolverdi eller den arkitektoniske verdien.¹³ Disse verdiene viderefører bruken, kunnskapen og opplevelsen av vår historie, kultur og levemåte over århundrene for fremtidige, men også nåværende generasjoner.¹⁴ Samtidig trenger ikke et kulturminne å besitte bare en kulturminneverdi, den kan inneha flere typer. Forskjellige kulturminneverdier kan komme i konflikt og ved dette spiller vernemyndighetene en sentral rolle.

Sentrale forvaltningsorganer

Man har mange forskjellige forvaltningsorganer og de går på forskjellige deler av forvaltningen, samt at ansvaret og utstrekningen deres varierer. Noen av de sentrale forvaltningsorganene er Klima – og Miljødepartementet, Riksantikvaren, fylkeskommuner og kommuner. Klima – og Miljødepartementet representerer det høyeste overordnede nivået innen kulturminneforvaltningen og den er etatstyrer for Riksantikvaren.¹⁵ Innen departementet har man Kulturmiljøavdelingen som har et ansvar for strategi- og politikkutvikling når det kommer til bærekraftig bruk og bevaring av kulturarven.¹⁶ I den norske kulturminneforvaltningen legger departementet stor vekt på engasjement, bærekraft og mangfold, noe som kommer frem i den nyeste stortingsmeldingen.¹⁷ Ved dette legger departementet utgangspunktet og fokuset for resten av kulturminneforvaltningen.

⁹ Riksantikvaren 2020

¹⁰ Riksantikvaren u.å. b

¹¹ Riksantikvaren u.å. a

¹² Riksantikvaren u.å. c

¹³ Riksantikvaren u.å. d

¹⁴ Holme 2005: 62

¹⁵ Tønset u.å. b

¹⁶ Tønset u.å. a

¹⁷ Meld. St. 16 (2019-2020): 7

Riksantikvaren fungerer som Klima- og Miljødepartementets rådgiver når det kommer til kulturminnefaglige spørsmål, samt at det har et ansvar for å gjennomføre regjeringens etablerte kulturminnepolitikk. De er det administrative klageorganet, har ansvar for visse områder med kulturminner og har myndighet til å beskytte kulturarven.¹⁸ Blant annet kan de i tilknytning private eller kommunale planer som skaper konflikt i nasjonale kulturminneinteresser reise innsigelse. Riksantikvaren kan også vedta fredninger og da blir Klima- og Miljøverndepartementet klageinstans, ved utarbeidelsen av fredningssaker er det ofte Fylkeskommunene som står for dette.¹⁹

Fylkeskommunene er ansvarlig for å forvalte kulturminner på et fylkeskommunalt nivå, samt at de i tilknytning arealplanlegging har et ansvar for at kulturarven tas i betraktning, dette gjelder også på et kommunalt nivå. De har en beslutningsmyndighet når det kommer til kulturminneloven og kulturminnene som går under denne loven, samt de kan forberede saker i Riksantikvaren.²⁰ De kan også reise innsigelse i private og kommunale planer som skaper konflikt i regionale eller nasjonale kulturminneinteresser. I tilknytning kommunale reguleringsaker kan fylkeskommunene fungere som høringsinstans.²¹

Kommunene tilhører det lokale forvaltningsorganet og mye av deres ansvar går innen samfunnsplanlegging og arealbruk. Kommunene har et viktig ansvar i å bevare og tilrettelegge for bevaring og bruk av kulturarven. Det viktigste redskapet som går på myndighetsbruken til kommunene er Plan- og Bygningsloven, men de har også andre midler som tilskuddordninger.²² Selv om de ikke kan vedta fredninger etter kulturminneloven, kan de fremme forslag om fredning til fylkeskommunene eller Riksantikvaren.²³ Ved å se på de sentrale forvaltningsorganene kan man se at de overlapper med andre forvaltningsledd og skaper et samarbeid på tvers av det forskjellige forvaltningsnivåene.

Utfordringer i forvaltningen

Selv om det er viktig å ivareta kulturminnene og deres kulturminneverdier er det flere elementer som kan by på utfordringer. Byene og tettstedene er i en konstant utvikling og opplever en stor befolkningsvekst, i 2019 bodde ca 82% av Norges befolkning i byer og

¹⁸ Riksantikvaren 2021

¹⁹ Stavanger kommune 2010: 38-41

²⁰ Riksantikvaren 2021

²¹ Stavanger kommune 2010: 38

²² Riksantikvaren 2021

²³ Stavanger kommune 2010: 25

tettsteder. Dette gir et økt press på de kulturminnene som allerede finnes der, blant annet gjennom kompakt byutvikling og fortetting.²⁴ En annen mer sentral trussel er huseierne selv. For eksempel driver noen bevisst med spekulativt forfall i håp om at bygningen blir så forfalt at de får lov til å rive den. I andre tilfeller er det heller en mangel på kunnskap, noen ønsker kanskje å fornye det gamle huset sitt og gjennom denne prosessen blir mye av verdiene fjernet. Fullt brukbare deler som gammelt panel, dører og vinduer kastes når de godt kan brukes om igjen. Selv om huseieren ønsker å ta vare på det gamle, ender noen også opp med å forskjønne det som allerede er der og erstatter det med kopier.²⁵

Et viktig begrep man kan knytte til dette er autentisitet som viser til ekthet, når det kommer til bygninger er den ikke autentisk i seg selv, men opp mot noe. Det er tre sentrale former for autentisitet, den første er materialautentisitet som går på byggets materiale. Et bygg har stor materialautentisitet hvis materialet er like gammelt som bygningen. Prosessautentisitet går på at når man erstatter gamle deler, skal man bruke de samme håndverksteknikkene og materialene som originalt ble brukt. Den tredje formen er visuell autentisitet som går på at man kan oppleve bygningen som autentisk hvis den har det samme utseende som før, selv om det er snakk om en kopi.²⁶ Tiltak huseiere gjennomfører kan trekke ned autentisitetene på byggene og i den grad også fjerne viktige kulturminneverdier knyttet til bygget.

Det finnes også andre forhold som kan påvirke kulturminnene som blant annet klimaforandringer. Ved økende endringer i klima som varmere temperaturer og mer nedbør kan kulturminnene bli påvirket, blant annet kan dette i mye større grad enn før øke risikoen for insektskader eller råte. Klimaendringene kan også føre til større og mer alvorlige hendelser som flom, jordskred og brann som i seg selv kan true kulturminnene og kulturmiljøene sterkt.²⁷

På grunnlag av utfordringene nevnt ovenfor står vernemyndighetene sentralt i bevaringen av verneverdige bygninger og anlegg. Som vernemyndighet har man et ansvar for å ta vare på viktige verdier, og bevare et representativt utvalg av bygninger og bygningsmiljø, dette innebærer bygninger fra forskjellige tidsepoker, landsdeler og lag av befolkningen. Gjennom

²⁴ Meld. St. 16 (2019-2020): 21

²⁵ Christensen 2011: 177

²⁶ Christensen 2011: 210-212

²⁷ Meld. St. 16 (2019-2020): 20

blant annet lovverk, vern- og vedlikeholdsavtaler, økonomiske tilskudd, veiledning og kunnskapsformidling, kan man verne og vedlikeholde viktige bygninger og anlegg.²⁸

Kommunen og Byantikvaren

Som nevnt tidligere representere kommunene en sentral rolle innen den lokale forvaltningen og deres viktigste verktøy i forvaltningen er plan- og bygningsloven. Loven gir kommunene rollen som plan- og bygningsmyndighet, med andre ord danner den grunnlaget for vedtak som gjelder utbygging, men også forvaltningen av ressurser i form av bruk og vern.²⁹ Den første landsdekkende bygningsloven kom i 1965 og senere tok plan og bygningsloven fra 1985 over. Plan- og bygningsloven vi har i dag er fra 2008 og erstattet loven fra 1985.³⁰ Loven legger vekt på en bærekraftig utvikling, ikke bare for samfunnet, med også for fremtiden. Gjennom planlegging skal loven gi grunnlag for vedtak om vern og bruk av ressurser, men også til samordningen av kommunale, regionale og statlige oppgaver. Byggesaksbehandling innen loven skal se til at tiltak blir i samsvar med planvedtak, forskrift og lov.³¹

I tilknytting den kommunale kulturminneforvaltningen, har en del kommuner opprettet byantikvarstillinger.³² I dag er det 13 byantikvarer fordelt på Øst, Vest og Midt i Norge: I Midt Norge har man Levanger, Røros og Trondheim. På Østlandet har man Fredrikstad, Kongsberg, Moss, Oslo og Bærum. På Vestlandet har man Bergen, Eigersund, Haugesund, Stavanger og Karmøy.³³ Byantikvarenes oppgaver er knyttet til rådgiving innen plan- og byggesaker, til eierne av eldre bygninger og vern av kulturarven, samt annen kulturvernvirksomhet som diverse prosjekter eller tilskuddsordninger.³⁴ Samtidig er det en kommunal stilling som gjør at de innen arbeidsfeltet ikke har en selvstendig myndighet. Ett unntak er Oslo som er både primærkommune og fylkeskommune, byantikvaren i Oslo er derfor fritatt denne begrensingen. Fylkeskommunens ansvar innen kulturminneloven blir delegert til byantikvaren.³⁵ De kan i denne sammenheng fremme eller starte fredningssaker for Riksantikvaren, midlertidig frede kulturminner og vedta dispensasjon fra fredningen.³⁶

²⁸ Holme 2005: 62

²⁹ Holme 2005: 145

³⁰ Aakre, Falkander & Reusch 2017

³¹ Plan- og bygningsloven 2008: §1-1.

³² Holme 2005: 145

³³ Klima- og Miljødepartementet & Byggenæringens Landsforening u.å.

³⁴ Byantikvaren Trondheim 2021

³⁵ Holme 2005: 145

³⁶ Byantikvaren Oslo u.å.

Del 3 Hvilke faktorer skaper forskjeller fra byantikvar til byantikvar

I denne delen vil jeg ta for meg problemstillingen min og se på hvilke faktorer som skaper forskjeller fra byantikvar til byantikvar. For å konkretisere dette har jeg tatt faktorene jeg ser på som mest sentrale: Byen, organiseringen, størrelsen og oppgavene. Jeg vil se disse faktorene opp mot byantikvaren i Trondheim, Stavanger og Røros, og hvordan og i hvilken grad de skaper forskjeller.

Byen

I en arkitektursammenheng er Trondheim en av Europas største trehusbyer, og har gjennomgått en lang historisk prosess som har satt sitt unike preg på byen. Som trehusbebyggelsen, Cicignons reguleringsplan og middelalderens veiter.³⁷ Likevel ble det innen byutviklingen i tiårene opp mot 70-tallet lagt stort press på den gamle bebyggelsen og den ble sett på som en hindring.³⁸ I 1976 ble det opprettet et antikvarisk utvalg som skulle utarbeide en bevaringsplan,³⁹ i tilknytning denne ble byantikvaren i Trondheim opprettet i 1981.⁴⁰

Stavanger har likhetstrekk med Trondheim når det kommer til byens kulturminnebilde og byantikvarens opphav. Stavanger blir i dag sett på som en av Europas største trehusbyer,⁴¹ og det meste av den nåværende bebyggelsen er datert fra 1800-talet til i dag. Gjennom tidene har forskjellige uttrykk påvirket den eldre trehusbebyggelsen og satt sine særegne og karakteristiske trekk.⁴² Samtidig hadde det lenge vært diskusjoner angående verdien til den eldre trehusbebyggelsen. Byantikvaren ble opprettet i 1974, dette er mest sannsynlig knyttet til opprøret mot rivningsiveren i den offentlige og private sektoren. På den andre siden hadde man endringene som ble gjort gjennom etterkrigstiden på den historiske bebyggelsen.⁴³

Trondheim og Stavanger har likhetstrekk i sine kulturminnebilder i den grad at de begge har en stor trehusbebyggelse. Samtidig har begge byene opplevd at den eldre trehusbebyggelsens verdier har blitt stilt spørsmål ved og blitt sett på som en hindring i byutviklingen. Dette er noe som igjen har blitt med på å true byenes karakteristiske kulturminnebilde. I den grad kan

³⁷ Fasting 1978: 1-2

³⁸ Fasting 1978: 5

³⁹ Fasting 1978: 1

⁴⁰ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Trondheim den 26. februar 2021

⁴¹ Stavanger Kommune 2010: 10

⁴² Næss 1998: 11-13

⁴³ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Stavanger den 8. mars 2021

man si at begge byantikvarene har blitt opprettet som reaksjon mot dette, men også som et behov for et mer helhetlig vern av den eldre bebyggelsen.

Røros har derimot et annet utgangspunkt enn de to andre byene og skiller seg i historie og grunnlag. Kulturminnevernet har representert en viktig del av samfunnet helt siden slutten av 1800-tallet. På begynnelsen av 1900-tallet var fokuset rundt fredning og vern av karakteristiske enkeltbygninger i sentrum. Dette endret seg i andre del av århundret, hvor det ble et større fokus på det helhetlige bygningsmiljøet.⁴⁴ Ved inkluderingen av Circumferensen i 2010 ble det også et fokus på kulturlandskap.⁴⁵ Røros sitter på en 333 års lang industrihistorie, hvor utvinningen av koppermalm spilte en viktig rolle. Gjennom gruvevirksomheten vokste det frem et unikt bomiljø med sin egen arkitektur og trehusbebyggelse. Dette bidro til at Røros ble tatt opp på UNESCOs liste over natur- og kulturarv i 1980.⁴⁶ Ved at Røros er et verdensarvsted legger den mange forpliktelser og premisser for den fremtidige samfunnsutviklingen.⁴⁷ I sammenheng med verdensarvstatusen ble det i 1989 opprettet en byantikvar.⁴⁸

I forskjell fra Trondheim og Stavanger, var det allerede etablert et verdigrunnlag og forståelse ovenfor hva kulturarven på Røros representerte. Det var ikke konflikten mellom kulturarven og byutviklingen som ble en fremdriver for opprettelsen av en byantikvar, det var heller verdensarvstatusen den ble tildelt. Dermed har Røros et helt annet utgangspunkt enn de andre byene, blant annet gjennom frednings og vernearbeidet som allerede ble påbegynt på 1900-tallet og beskyttelsen kulturarven får gjennom verdensarvstatusen.

De respektive byenes status og utgangspunkt kan også gi forskjellige forutsetninger for byantikvarene. Et eksempel er Røros med sin verdensarvstatus, hvor det blir lagt stor vekt på beskyttelse gjennom plan- og bygningsloven eller fredning gjennom kulturminneloven.⁴⁹ En rekke av husene på Røros er fredet, samt en del av gruveområdene.⁵⁰ Som et ekstra vern ovenfor verdensarvverdiene har man gjennom Circumferensen opprettet en buffersone.⁵¹ Som en kontrast mot dette har man byantikvaren i Stavanger som legger vekt på at de opplever et

⁴⁴ Kulturminneplan Røros kommune 2020: 4

⁴⁵ Røros kommune 2019: 18-19

⁴⁶ Wolden 2010: 9-10

⁴⁷ Kulturminneplan Røros kommune 2020: 4

⁴⁸ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Røros den 24. februar 2021

⁴⁹ Røros kommune 2019: 10

⁵⁰ Røros kommune 2019: 13-15

⁵¹ Røros kommune 2019: 17

fortetningspress. Noe som kan true strukturen og skalaen på den eksisterende trehusbyen. I tillegg minsker den eldre bebyggelsen sakte men sikkert gjennom ulike reguleringsaker. Innen det kommunale kulturminnevernet møter de også svingninger i den politiske viljen fra valgperiode til valgperiode.⁵²

Gjennom dette kan man se at det er ulik status mellom byene, spesielt på grunn av den ekstraordinære verdensarvstatusen til Røros. Ved at det har blitt lagt et godt grunnlag for beskyttelsen av verdensarvsverdiene, legger det også gode forutsetninger for byantikvaren. Derimot blir det skapt en kontrast med grunnlaget for kulturminnevernet i Stavanger og forutsetningene det skaper for byantikvaren der. Man kan derfor si at i forhold til Røros møter byantikvaren i Stavanger flere utfordringer i den helhetlige forvaltningen.

Byene kan også gi tilgang på ulike ressurser, blant annet kan byantikvaren i Røros støtte seg på det godt etablerte bygningsvernmiljøet. I tilknytning dette har man Bygningsvernssenteret ved Rørosmuseet som gjennomfører istandsettingsoppdrag, som har et antikvarisk verksted og gir veiledning og råd.⁵³ Kulturminnefondet som er en statlig tilskuddsordning har også sitt hovedsete i Røros.⁵⁴ Samtidig mottar byantikvaren i Røros et årlig tilskudd fra Riksantikvaren til istandsetting av verneverdige bygg.⁵⁵ Byantikvaren i Stavanger opplever derimot at det er liten politisk velvilje til å stille til rådighet kommunale tilskudd for eierne av verneverdige bygninger. Det er også vanskelig å få tak i materialer og bygningsdeler til verneområdene og folk uttrykker at de opplever Kulturminnefondet som lite tilgjengelig.⁵⁶

Man kan se at gjennom sin verdensarvstatus får Røros midler som byantikvaren i Stavanger opplever som vanskelig å oppnå i sin egen kommune. Samtidig har Røros gjennom det godt etablerte bygningsvernmiljøet tilgang på ressurser som byantikvaren i Stavanger ikke har. Som blant annet Bygningsvernssenterets antikvariske verksted. De har også muligheten for tettere dialog med Kulturminnefondet siden de har sitt hovedsete der. Gjennom dette kan man si at Røros på grunn av sin verdensarvstatus og bygningsvernmiljø, får en fordel ovenfor de andre byantikvarene, og til en viss grad forenkler rollen deres som forvaltningsorgan kontra Stavanger.

⁵² Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Stavanger den 8. mars 2021

⁵³ Rørosmuseet u.å. b

⁵⁴ Kulturminnefondet u.å.

⁵⁵ Røros kommune 2020a

⁵⁶ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Stavanger den 8. mars 2021

Organiseringen

Når det kommer til byantikvarenes organisering innad i kommunen er det noen små forskjeller. Byantikvaren i Trondheim tilhører Enheten for kart og arkitektur,⁵⁷ byantikvaren i Røros tilhører Teknisk etat og er samlokalisert med plan- og byggesak,⁵⁸ og byantikvaren i Stavanger er plassert i By- og samfunnsplanlegging, byggesak og byantikvar.⁵⁹ I tilknytning denne organiseringen legger byantikvaren i Røros vekt på at siden de er samlokalisert med plan- og byggesak, har det vært positivt for forvaltningsarbeidet deres.⁶⁰ Trondheim legger også vekt på at de har et godt samarbeid med byggesakskontoret og plankontoret,⁶¹ selv om det ikke er samlokalisert med dem.

Med dette kan det tenkes at siden rådgiving innen plan- og byggesaker er en sentral del av arbeidsoppgavene til byantikvaren, må de ha et godt samarbeid uansett hvor de er plassert i den kommunale organiseringen. Etersom byantikvaren i Røros er samlokalisert med dem, kan det videre skape en tettere dialog og samarbeid. Dette kan også knyttes til andre relevante ledd i forvaltningen byantikvarene er samlokalisert med, i den grad at det gjør det enklere for et tverrfaglig samarbeid og dialog. Gjennom forskjeller i organiseringen, kan noen byantikvarer ha en fordel ovenfor andre, i at de har muligheten for et kommunalt samarbeid de andre ikke i like stor grad har så lett tilgang på.

Byantikvarene innen den kommunale organiseringen kan også oppleve ulikheter i status og gjennomslagskraft. Røros i denne sammenheng legger vekt på at grunnet verdensarvstatusen får de gjennomslag for det meste.⁶² Trondheim nevner ikke noen spesielle utfordringer knyttet til dette, og legger vekt på deres gode samarbeid med plankontoret, byggesakkontoret og Trøndelag Fylkeskommune.⁶³ Byantikvaren i Stavanger sier at deres rolle er klar ovenfor saksbehandlere og ledelsesnivå. Samtidig opplever de at gjennomslaget er minst i større plansaker hvor kulturminnene blir en hindring i utviklingen. Samtidig møter de for liten vilje hos kommunen som forvalter av egne bygninger.⁶⁴

⁵⁷ Byantikvaren Trondheim 2021

⁵⁸ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Røros den 24. februar 2021

⁵⁹ Stavanger kommune 2021a

⁶⁰ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Røros den 24. februar 2021

⁶¹ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Trondheim den 26. februar 2021

⁶² Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Røros den 24. februar 2021

⁶³ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Trondheim den 26. februar 2021

⁶⁴ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Stavanger den 8. mars 2021

På bakgrunn av dette opplever de tre byantikvarene en noe forskjellig status, hvor Røros ligger øverst, Trondheim i midten og Stavanger nederst. For Stavangers del betyr ikke dette at rollen deres ikke blir sett på som viktig. Det er heller at deres interesser innen forvaltningen ikke blir vektlagt i like stor grad når det kommer til gjennomslag i visse saker i forhold til de to andre byantikvarene.

Innen byantikvarenes organisering er mye av grunnelementene de samme. Blant annet innen den kommunale organiseringen har de fortsatt den samme forvaltningsrollen selv om de er underlagt forskjellige etater. De interne forskjellene i organisering og samlokalisering kan heller gi noen av byantikvarene fordeler fremfor de andre, som muligheten for en bedre dialog og tverrfaglig samarbeid med andre kommunale ledd. På den andre siden er byantikvarenes status og gjennomslagskraft noe fordelt. Derimot blir ikke dette med på å minske byantikvarens overordnede rolle innen forvaltningen, selv om noen har en høyre status eller gjennomslagskraft.

Størrelsen

Den interne organiseringen av byantikvarene viser at det er en variasjon i størrelsen på antall ansatte. Trondheim er den største av byantikvarene og har åtte ansatte, fem som er under saksbehandling og prosjekt og fire på prosjekt.⁶⁵ Stavanger har tre ansatte,⁶⁶ og den minste er Røros som bare har en ansatt.⁶⁷ Dette er noe som man kan se opp mot størrelsen på byen de hører til. Trondheim er den tredje mest befolkede kommunen i Norge med 207 595 innbyggere,⁶⁸ Stavanger ligger ikke langt bak og er den fjerde mest befolkede kommunen med 144 147 innbyggere.⁶⁹ I forhold til de to andre kommunene er Røros en liten kommune og har rundt 5 550 innbyggere.⁷⁰ Med tanke på byantikvarenes størrelse fra stor til liten, samsvarer det med de respektive byene. Ved dette kan man se at byantikvarenes størrelse har blitt proporsjonert opp mot sin respektive bys størrelse og kompleksitet.

Selv om det er variasjoner i størrelsen på byantikvarene kan man finne en fellesnevner i at de alle nevner behovet for mer kapasitet og tid. I Stavanger legger byantikvaren vekt på at de har for få folk opp mot de mange arbeidsoppgavene de har. De får for mange henvendelser, og

⁶⁵ Byantikvaren Trondheim 2021

⁶⁶ Stavanger kommune 2020

⁶⁷ Røros kommune 2020b

⁶⁸ Trondheim kommune 2021

⁶⁹ Stavanger kommune 2021b

⁷⁰ Statistisk sentralbyrå u.å.

liten kapasitet fører til at de ikke får nok tid til et langsiktig arbeid, fordyping og formidling.⁷¹ Dette er et poeng byantikvaren i Trondheim også legger vekt på, de nevner ønsket om å kunne bruke mer tid og ressurser per sak/prosjekt. Samt et ønske om en stilling til så de kan gjøre en grundigere jobb.⁷² Røros derimot har en mer nøytral innstilling til dette, og i tilknytningen den nye kulturminnepolitikken punkter om engasjement, mangfold og bærekraft opp mot byantikvarenes oppgaver, nevner de at ressurser, kapasitet og tid er avgjørende til en viss grad.⁷³

Angående byantikvarenes vektlegging av behovet for mer kapasitet og tid, kan man se et skille på behovet fra praktisk til akutt. Det er byantikvaren i Røros som legger minst vekt på behovet for økt kapasitet og tid. I denne sammenheng er det mulig å knytte det til verdensarvstatusen og de tilgjengelige ressursene. Deretter har man byantikvaren i Trondheim som legger vekt på at behovet er mer praktisk innstilt. Til slutt har man byantikvaren i Stavanger som i større grad uttrykker at det er et akutt behov for mer kapasitet og tid. For Stavanger kan man si at i forhold til de to andre byantikvarene, er det en større utilstrekkelighet når det kommer til proporsjoneringen av antall ansatte opp mot oppgavene deres. Ved dette kan man si at det er byantikvaren i Stavanger som i størst grad opplever utfordringer ved størrelsen.

Her er det naturlig å spørre seg om de større byantikvarene har en fordel ovenfor de mindre når det kommer til oppgavene deres, på bakgrunn av størrelsen. Byantikvaren i Stavanger nevner at en del av hovedoppgavene til byantikvaren er knyttet til interne og eksterne arbeidsgrupper.⁷⁴ Et eksempel på dette er byantikvaren i Trondheim som jobber mye i team, men også det gode samarbeidet de har med plankontoret, byggesakskontoret og Trøndelag Fylkeskommune.⁷⁵ På lik linje med byantikvaren i Trondheim kan Røros støtte seg på sitt samarbeid med Fylkeskommunen, plan- og byggesak,⁷⁶ eller til det godt etablerte bygningsvernmiljøet som tidligere har blitt nevnt, som Bygningsvernssenteret eller Kulturminnefondet.

⁷¹ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Stavanger den 8. mars 2021

⁷² Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Trondheim den 26. februar 2021

⁷³ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Røros den 24. februar 2021

⁷⁴ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Stavanger den 8. mars 2021

⁷⁵ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Trondheim den 26. februar 2021

⁷⁶ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Røros den 24. februar 2021

Ved at man har flere ansatte er det nok noen arbeidsformer som er mer tilgjengelige for en større byantikvar, som for eksempel Trondheim som jobber mye i team. For Røros kan denne formen bli mindre aktuell på grunn av dens størrelse. På den andre siden er arbeidsgrupper internt og eksternt en del av byantikvarenes hovedoppgaver. På denne måten er det andre arbeidsmåter byantikvaren i Røros kan ta i bruk som er mer passende for den. Det er mulig å si at med verdensarvstatusen og det etablerte bygningsvernmiljøet Røros har, kan byantikvaren der ta i bruk verdifulle ressurser som de i Trondheim ikke har. Samtidig hvis antallet ansatte er nok opp mot alle oppgavene og henvendelsene de får, skal det i teorien ikke utgjøre en forskjell om de er få eller mange ansatte. I denne sammenheng kan man si at størrelsen ikke nødvendigvis gir en fordel. De avgjørende faktorene er det interne og eksterne samarbeidet, tilgjengelige ressurser og et proporsjonert forhold mellom antall ansatte og oppgavene deres. I tilknytning en del av disse punktene er de byantikvaren i Røros som har en fordel ovenfor den i Trondheim.

Oppgavene

Hvordan beskriver byantikvaren i Røros, Trondheim og Stavanger oppgavene sine, og er det ulikheter mellom dem. Byantikvaren i Røros legger vekt på av deres hovedoppgaver er å gi uttalelser til byggetiltak, samt rådgiving innen kulturminner ovenfor eiere, håndverkere og kommunen. I tilknytning verdensarven deltar de på faglige nettverk.⁷⁷ De har også Uthusprosjektet som har gått kontinuerlig fra 1996, og som har et fokus på å istandsette uthus.⁷⁸

Byantikvaren i Trondheim sier at deres hovedoppgaver går på sikringen av eldre bygninger og kulturmiljø. Innen dette er rådgivingsrollen deres sentral, som rådgiving innen plan- og byggesaker, både ovenfor plankontoret, byggesakskontoret og huseiere. De driver også informeringsvirksomheter for å skape innsikt innen bevaringen av byens kulturminner. I tilknytning den eldre bebyggelsen er en av oppgavene deres å registrere og vurdere/klassifisere den, dette i tilknytning Aktsomhetskartet deres.⁷⁹ Formidlingen av bygningshistorie er også en av deres oppgaver og de hjelper de som vil vite mer om huset sitt. Annen kulturvernrelatert virksomheter kan være brannvernprosjekter eller gatenavngrupper. De har også prosjekter som går på vitalisering, synliggjøring og styrking av kulturarven i

⁷⁷ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Røros den 24. februar 2021

⁷⁸ Rørosmuseet u.å. a

⁷⁹ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Trondheim den 26. februar 2021

byen. Her har de hatt prosjekter i tilknytning Kjøpmannsgatebryggene, samt veiter og gårdsrom.⁸⁰

Byantikvaren i Røros og Trondheim har mange av de samme oppgavene knyttet til blant annet rådgiving og prosjektvirksomhet. På den andre siden er det også noen forskjeller, selv om begge har prosjektvirksomheter, har byene forskjellige behov, som uttrykker seg i forskjellige prosjekter. Man finner også forskjeller ved verdensarvstatusen og arbeidet til byantikvaren opp mot dette. Statusen skaper oppgaver og et ansvar som er unikt for byantikvaren i Røros, og som de to andre byantikvarene ikke har. For byantikvaren i Trondheim har man oppgaven deres som går på vurderingen og registreringen/klassifiseringen av den eldre bebyggelsen opp mot Aktsomhetskartet deres. Selv om byantikvaren i Røros ikke nevner at de gjør lignende arbeid, kan det også ha å gjøre med beskyttelsen og klarheten ovenfor verdensarvverdiene kulturarven der besitter. På denne måten er det ikke et like pressende behov eller uklarheter ovenfor den eldre bebyggelsens kulturminneverdier. Historieformidling i tilknytning bygningshistorie er også et fokus for byantikvaren i Trondheim, noe som ikke blir nevnt av byantikvaren i Røros. Samtidig med tanke på verdensarvverdiene og deres rådgivende rolle, er det utenkelig at det ikke blir noen form for historieformidling. På en annen side er det også en del oppgaver som kommer naturlig i tilknytning andre oppgaver, som blant annet historieformidling og rådgiving.

Byantikvaren i Stavanger legger vekt på at en av deres hovedoppgaver er å utforme en overordnet kulturminnepolitikk i Stavanger kommune. Mer detaljert involverer oppgavene deres rådgiving ovenfor eksterne ledd som blant annet huseiere, byggmestre eller arkitekter. Samtidig som de rådgir internt ovenfor kommunen som eiendomsforvalter eller i plan- og byggesaker. De har også eksterne og interne arbeidsgrupper, som blant annet samarbeid med lokale museum, kommunale rehabiliteringsprosjekter eller brannsikring i tettbygde trehusområder. Forvaltning av kulturlandskap, grøntområder og parker, er også en av deres oppgaver og blir i samarbeid med landbrukskontoret, parkforvaltere og grunneiere. Byantikvaren i Stavanger sier også at de ovenfor allmennheten formidler bygning, by- og lokalhistorie, samt for de som vil søke på tilskuddsordninger står de til rådighet.⁸¹

⁸⁰ Byantikvaren Trondheim 2021

⁸¹ Personlig kommunikasjon med byantikvaren i Stavanger den 8. mars 2021

På lik linje med de to andre byantikvarene har byantikvaren i Stavanger sentrale oppgaver knyttet til rådgiving ovenfor kommunen og allmenheten, historieformidling og prosjektvirksomhet. Samtidig legger byantikvaren i Stavanger vekt på noen arbeidsoppgaver som de andre ikke nevner. Her er forvaltningen av parker, grøntområder og kulturlandskapet et annet fokusområde enn hva de to andre byantikvarene uttrykker. Samtidig er det som nevnt tidligere i tilknytning verdensarven på Røros i form av Circumferensen, et fokus på kulturlandskap. Derimot har man Trondheim som ikke uttrykker dette som et fokus i tilknytning deres forvaltningsoppgaver. En annen forskjell er at byantikvaren i Stavanger nevner at de er til rådighet for de som vil søke på tilskuddsordninger. Noe som ingen av de andre byantikvarene nevner som en sentral oppgave. Samtidig kan dette som nevnt tidligere være knyttet til andre oppgaver som rådgiving.

I en helhet er de meste av byantikvarenes oppgaver like, de små forskjellene som finnes kan man si er knyttet til de lokale forholdene, som utfordringer og behov. Dette kan bli med på å skape små forskjeller i oppgavene til byantikvarene. Som byantikvaren i Stavangers forvaltning av kulturlandskap, grøntområder og parker eller byantikvaren i Røros sin deltagelse på faglige nettverk knyttet til verdensarven. Samtidig kan ulikheten mellom oppgavene til byantikvarene bli et positiv gode, i den grad at de kan tilpasse deler av deres oppgaver opp mot de utfordringene og behovene deres respektive by har. Forskjellene har også lite å si for byantikvarenes helhetlige forvaltningsrolle, den er den samme uansett hva ulikheter byantikvarene har.

Del 4 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg tatt for meg problemstillingen: Hvilke faktorer skaper forskjeller fra byantikvar til byantikvar og hva har dette å si for deres rolle i dagens forvaltning.

Ved å se byantikvaren i Trondheim, Stavanger og Røros opp mot faktorene: Byen, organiseringen, størrelsen og oppgavene, kan man se hvordan og i hvilken grad faktorene skaper forskjeller mellom byantikvarene. På samme tid er ikke faktorene bare forskjellsskapende, de kan også vise til likheter mellom byantikvarene. Mange av forskjellene under de fire faktorene skaper ikke så store ulikheter som man skulle tro. Hver kommune har sine utfordringer og behov, noe som kan vise seg i små ulikheter i oppgavene eller prosjektene til byantikvarene. Samtidig vil rollen deres i forvaltningen forbli den samme, uansett om det er forskjeller i oppgavene og prosjektene deres. Noen ganger er en forskjell bare en forskjell, og den utgjør lite for helheten. I andre tilfeller er det ikke alltid ulikhetene i seg selv som utgjør den store forskjellen. Et eksempel på dette er variasjonen på størrelsen til byantikvarene. Den henger sammen med den respektive byens størrelse og kompleksitet, og i seg selv betyr det lite for helheten. Derimot kan en slik forskjell få betydning hvis man ser den i forhold til noe annet. For eksempel hvor mange oppgaver og henvendelser byantikvaren får, er antallet ansatte utilstrekkelig opp mot dette, får man en forskjell som blir med på å påvirke helheten. Noen ganger er det ikke ulikheten i seg selv som utgjør en stor forskjell, men ulikheten sett opp mot andre forhold. Videre kan noen av ulikhetene bli med på å skape forskjellige forutsetninger mellom byantikvarene. Noe som gjør at ikke alle byantikvarene står på lik grunn, dette kan være blant annet innen ressurser, status og gjennomslagskraft. Dette er noe som spesielt kommer frem under faktorene *Byen* og *Organiseringen*. Når man ser forskjellene i sammenheng med byantikvarens rolle i forvaltningen, har ikke ulikhetene så mye å si likevel. De kan til en viss grad gjøre arbeidet til byantikvarene mer utfordrende eller enklere. Derimot vil byantikvarene alltid ha den samme forvaltningsrollen og ansvaret, uansett hvor mange ulikheter det er mellom dem, eller hvor mange utfordringer de møter på.

Litteratur

Christensen, A.L. (2011). *Kunsten å bevare: Om Kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*. Pax Forlag.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal.

Fasting, L. (1978). Trondheims bybilde: Innstilling fra antikvarisk utvalg Trondheim kommune: 1976 (2.utg.). Fjellanger Widerøe A/S.

<https://www.nb.no/items/c38f8f26f8cd54b8bc2da6f9bf363355?page=0>

Holme, J. (Red.). (2005). *Kulturminnevern. Lov, forvaltning, håndhevelse*. (2. utg.). Økokrim

Næss, H.E. (1998). Gamle Stavanger. Partner Print AS.

<https://www.nb.no/items/1258c887097fbddcb83da658fda8370f?page=0&searchText=byantikvar>

Wolden, K. (2010). Røros: Verdensarv med kåppår, krom og kvikksand: Om fjell, malm, gruver og istidsspor i rørosområdet. Tapir akademisk forlag & NGU.

<https://www.nb.no/items/fb001e5d573d7c8fbbe4c84196961330?page=0&searchText=r%C3%B8ros%20verdensarv>

Offentlig publisasjon

Meld. St. 16 (2019-2020). Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold. Klima- og Miljødepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20192020/id2697781/>

Plan- og bygningsloven. (2008). Lov om planlegging og byggesaksbehandling (LOV-2008-06-27-71). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Røros kommune. (2019). *Forvaltningsplan for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen 2019-2023*. Røros kommune.

<https://roros.kommune.no/wp-content/uploads/2020/07/Forvaltningsplan-for-verdensarven-R%C3%B8ros-bergstad-og-Circumferensen-2019-2023.pdf>

Røros kommune. (2020). *Kulturminneplan: Røros kommune*. Røros kommune.

<https://roros.kommune.no/wp-content/uploads/2021/01/Kulturminneplan-R%C3%B8ros-kommune-2020%E2%80%9310.12.2020-1.pdf>

Stavanger Kommune. (2010). *Kommunedelplan for kulturminner 2010-2025*. Stavanger kommune. <https://www.stavanger.kommune.no/siteassets/samfunnsutvikling/planer/kommunedelplaner/kulturminner/kulturminneplan-stavanger-2010-2025-tekstdel.pdf>

Nettsider

Aakre, B., Falkanger, T. & Reusch, M. (2017, 9. desember). *Bygging*. Store norske leksikon. <https://snl.no/bygging>

Byantikvaren Oslo. (u.å.). *Byantikvarens rolle*. Byantikvaren. Hentet 8. mai 2021 fra <https://byantikvaren.no/byantikvarens-rolle-2/>

Byantikvaren Trondheim. (2021, 9. mars). *Byantikvaren*. Trondheim kommune. <https://www.trondheim.kommune.no/byantikvaren/#heading-h2-9>

Klima- og Miljødepartementet & Byggenæringens Landsforening. (u.å.). *Oversikt over byantikvarer*. Bygg og bevar. Hentet 8. mars 2021 fra <https://www.byggogbevar.no/ressurser/byantikvarer>

Kulturminnefondet. (u.å.). *Om oss*. Kulturminnefondet. Hentet 12. mai 2021 fra <https://kulturminnefondet.no/om-oss/>

Riksantikvaren. (2020, 16. juni). *Ordlister med ordforklaringer*. Riksantikvaren. <https://www.riksantikvaren.no/ordlister-med-ordforklaringer-bokmal/>

Riksantikvaren (2021, 29. januar). *Om kulturminneforvaltningen*. Riksantikvaren. <https://www.riksantikvaren.no/om-kulturminneforvaltningen/>

Riksantikvaren. (u.å. a). *Bruksverdi*. Ordnøkkelen. Hentet 30. mars 2021 fra <https://ordnokkelen.ra.no/multites/mtwdk.exe?k=default&l=92&w=561&n=1&s=5&t=2>

Riksantikvaren. (u.å. b). *Kulturminneverdier*. Ordnøkkelen. Hentet 12. mars 2021 fra <https://ordnokkelen.ra.no/multites/mtwdk.exe?k=default&l=92&w=3496&n=1&s=5&t=2>

Riksantikvaren. (u.å. c). *Kunnskapsverdi*. Ordnøkkelen. Hentet 30. mars 2021 fra <https://ordnokkelen.ra.no/multites/mtwdk.exe?k=default&l=92&w=3368&n=1&s=5&t=2>

Riksantikvaren. (u.å. d). *Opplevelsesverdi*. Ordnøkkelen. Hentet 30. mars 2021 fra <https://ordnokkelen.ra.no/multites/mtwdk.exe?k=default&l=92&w=3367&n=1&s=5&t=2>

Røros kommune. (2020a, 11. juni). *Tilskudd til kulturminnevern*. Røros kommune. <https://roros.kommune.no/verdensarven/byantikvaren/tilskudd-til-kulturminnevern/>

Røros kommune. (2020b, 11. september). *Byantikvaren*. Røros kommune. <https://roros.kommune.no/verdensarven/byantikvaren/>

Røros museet. (u.å. a). *Uthusprosjektet*. Verdensarven Røros. Hentet 28. april 2021 fra <https://verdensarvenroros.no/uthusprosjektet>

Røros museet. (u.å. b). *Våre tjenester*. Røros museet. Hentet 12. mai 2021 fra <https://rorosmuseet.no/vare-tjenester>

Statistisk sentralbyrå. (u.å.). *Røros*. Statistisk Sentralbyrå. Hentet 15. mai 2021 fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/roros>

Stavanger kommune. (2020, 4. desember). *Kulturminner og kulturminneplan*. Stavanger kommune. <https://www.stavanger.kommune.no/bolig-og-bygg/byantikvaren/kulturminner/>

Stavanger kommune. (2021a, 28. januar). *Organisasjon*. Stavanger kommune. <https://www.stavanger.kommune.no/om-stavanger-kommune/organisasjon-og-administrasjon/organisasjon/#organisasjonskart>

Stavanger kommune. (2021b, 5. mai). *Fakta om Stavanger*. Stavanger kommune. <https://www.stavanger.kommune.no/om-stavanger-kommune/fakta-om-stavanger/>

Trondheim kommune. (2021, 23. februar). *Trondheim i tall*. Trondheim kommune.

<https://www.trondheim.kommune.no/statistikk/>

Tønset, S. (u.å. a). *Kulturmiljøavdelingen*. Regjeringen. Hentet 12. mars 2021 fra

<https://www.regjeringen.no/no/dep/kld/organisasjon/avdelinger/k/id1207/>

Tønset, S. (u.å. b). *Om Klima- og Miljødepartementet*. Regjeringen. Hentet 12. mars 2021 fra

<https://www.regjeringen.no/no/dep/kld/organisasjon/id692/>

Andre kilder

Byantikvaren Røros, intervju over telefon den 24. februar 2021

Byantikvaren Stavanger, intervju over e-post den 8. mars 2021

Byantikvaren Trondheim, intervju over e-post den 26. februar 2021

